

ÎNZESTRAREA TEHNICĂ ȘI COSTURILE SERVICIILOR DE MECANIZARE ÎN SECTORUL AGRICOL AUTOHTON

**Tudor BAJURA, dr. hab., prof. univers.,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Funcționarea sectorului agricol autohton în baza proprietății private asupra terenurilor agricole și altor mijloace fixe a fost lansată la mijlocul anului 2000, odată cu finalizarea procesului de privatizare în masă a acestora. Tot începând cu vara anului 2000 are loc creșterea destul de dinamică și, practic, fără de nici o întrerupere a volumului de investiții în agricultură. S-a stabilizat, la nivelul mediu de 12,5%, și ponderea agriculturii în PIB-ul țării. Totodată, are loc exodul masiv al agricultorilor, în primul rând – persoanelor tinere, din agricultura și spațiul rural în întregime. În ritmuri alarmante scade natalitatea în spațiul rural, drept consecință, numărul locuitorilor satelor moldovenești se micșorează de la an la an cu aproximativ 1,90 mii de persoane. Având în vedere cele susmenționate, reieșind din faptul cu agricultura, alături de industria de prelucrare a materiei prime agricole, asigură producerea mai mult de jumătate din producția - marfă a economiei naționale, este foarte important ca sectorul agricol să fie bine dotat cu mijloacele tehnice moderne, capabile să asigure productivitatea înaltă a agricultorilor și nivelul adecvat al rodniciei câmpurilor.

Cuvinte cheie. Înzestrare tehnică, sectorul agrar, costurile, servicii de mecanizare, productivitatea muncii, roada, privatizarea în masă, fondurile fixe, amortizarea, reparație, deservire tehnică.

The operation of the local agricultural sector on the basis of private ownership of agricultural land and other fixed assets was launched in mid-2000, with the completion of the mass privatization process. Also starting in the summer of 2000, the growth of investment in agriculture is quite dynamic and practically without any interruption in the volume. The share of agriculture in the GDP of the country has stabilized, at the average of 12.5%. At the same time, massive exodus of farmers takes place, first of all - young people from agriculture and rural areas (in their entirety). The birth rate decreases at alarming rates in the rural area, and, as a consequence, the number of Moldovan villagers decreases from year to year by approximately 1.90 thousand people. Considering the aforementioned, and taking into account that agriculture, along with the agricultural raw material processing industry, ensures the production of more than a half of the production of goods of the national economy, it is very important that the agricultural sector will be well equipped with the modern technical means, capable of providing farmers with high level of productivity and an adequate level of crop yield.

Keywords. Technical endowment, agrarian sector, costs, mechanization services, labor productivity, fruit, mass privatization, fixed funds, depreciation, repair, technical service.

JEL Classification: O13; O16; Q10.

Scopul și actualitatea

Scopul lucrării îl constituie elucidarea necesității dezvoltării accelerate a bazei tehnice a sectorului agricol în condițiile restructurării radicale a economiei naționale, orientate spre regruparea forței de muncă, creșterea esențială a productivității muncii, utilizarea rațională a factorilor existente de producție în spațiul rural etc.

Fiind orientată preponderent spre dezvoltarea sectorului serviciilor, economia națională în prezent se confruntă cu necesitatea eliberării tot mai accentuate a brațelor de muncă din sectorul agrar și orientarea lor spre sectorul de prestare a serviciilor (de transport, de deservire financiar-bancară, de informatizare etc.) cu productivitatea muncii mult mai înaltă, decât în ramurile tradiționale ale economiei naționale. Drept consecință, cu numărul mai mic al lucrătorilor sectorul agrar va fi capabil de a produce mai mult, asigurând atât securitatea alimentară a țării, cât și nivelul destoinic de viață a populației rurale.

Baza metodologică și informațională a lucrării

În calitate de metode de bază a cercetării au fost utilizate analiza și sinteza, abordarea sistemică a problemei, compararea, formarea rândurilor dinamice, extrapolarea, observări statistice, analiza monografică etc.

Drept baza informațională a cercetării au fost utilizate materialele ultimului Recensământ General Agricol, Anuarele statistice pentru anii respectivi ale Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, sursele monografice ale autorilor autohtoni, rapoartele științifice ale Institutului Național de Cercetări Economice, publicații științifice periodice, acte legislative și cu caracter normativ din Republica Moldova etc.

Rezultatele obținute

Procesul deetațării sectorului agricol în Republica Moldova a fost pornit la mijlocul anilor 80^{zeci} din secolul trecut prin lansarea relațiilor de arendă în fostele colhozuri și sovhozuri. Rezultatele muncii arendașilor au inspirat doleanțele agricultorilor în așa mod că spre începutul anilor 90^{zeci} deja a devenit clar, că activitatea țăranilor în cadrul structurilor organizatorice vechi nu poate fi continuată.

Cu toate acestea, incapacitatea guvernanților de atunci de a reforma radical relații de proprietate în spațiul rural a provocat stagnarea și incertitudinea privind privatizarea în masă a terenurilor și altor mijloace de producție la nivel

național. Schimbări radicale în această privință s-au produs abia spre sfârșitul deceniului respectiv datorită desfășurării Programului Național „Pământ” (a.1998). Spre mijlocul a.2000, după cum a fost deja menționat, terenurile agricole, alături de alte mijloace fixe, au devenit proprietatea privată și agricultura autohtonă a fost reînnoită pe calea dreaptă a dezvoltării și progresului.

Totodată, mai mult de un deceniu de îndoieli și incertitudine au provocat pierderi colosale sectorului agrar. Fiind în așteptarea privatizării terenurilor agricole, agricultorii au continuat să activeze în cadrul întreprinderilor agricole socialiste, însă investiții au fost micșorate până la aproape nivelul de „zero”.

Anii 1999-2000 s-au evidențiat în această privință prin nivelul mediu de investiții în capitalul fix de menire productivă a agriculturii la nivel de doar 57,45 mln. lei sau 26,8 lei în calcul la 1 ha de terenuri agricole intensiv prelucrate (pământul arabil și plantații multianuale - 2145,4 mii ha). Din volumul total al investițiilor (înainte de reformare) sectorul privat a contribuit cu aproximativ 78,4 la sută, statul – cu 14,1 la sută restul fiind investițiile mixte și cele ale investitorilor străini [1].

Odată cu finalizarea procesului de privatizare în masă a terenurilor agricole și altor mijloace fixe situația s-a inversat. Fiind siguri că au devenit proprietarii funciari, tot mai mulți din agricultori iau decizia de a pleca în țările străine, inclusiv pentru ca să acumuleze sumele suficiente de bani pentru dezvoltarea businessului propriu. Cei, care au rămas în țară au pornit dezvoltarea mai accelerată a businessului agricol, bazat pe proprietatea privată. Datele comparative privind investițiile în capitalul fix pentru dezvoltarea agriculturii în perioada anilor de postprivatizare sunt reflectate în tab. 1 (fig.1).

Tabelul 1. Investiții în capital fix pentru dezvoltarea agriculturii*

mln. lei

Anii	Investiții în capital fix de menire productivă	din care			Investiții străine
		proprietatea publică	proprietatea privată	proprietatea mixtă: publică și privată (inclusiv străină)	
2000	58,9	8,2	46,2	4,1	0,4
2005	425,1	42,9	341,0	36,7	4,5
2010	1045,6	30,8	862,5	124,1	28,1
2011	1808,2	47,5	1444,2	237,6	78,9
2012	1641,8	46,1	1434,7	93,1	67,9
2013	1785,1	32,8	1647,8	26,9	77,5
2014	2332,7	42,8	2146,1	35,0	108,8
2015	1801,8	33,1	1656,9	27,0	84,8
2016	1933,8	34,8	1779,1	29,0	90,9

* Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS.

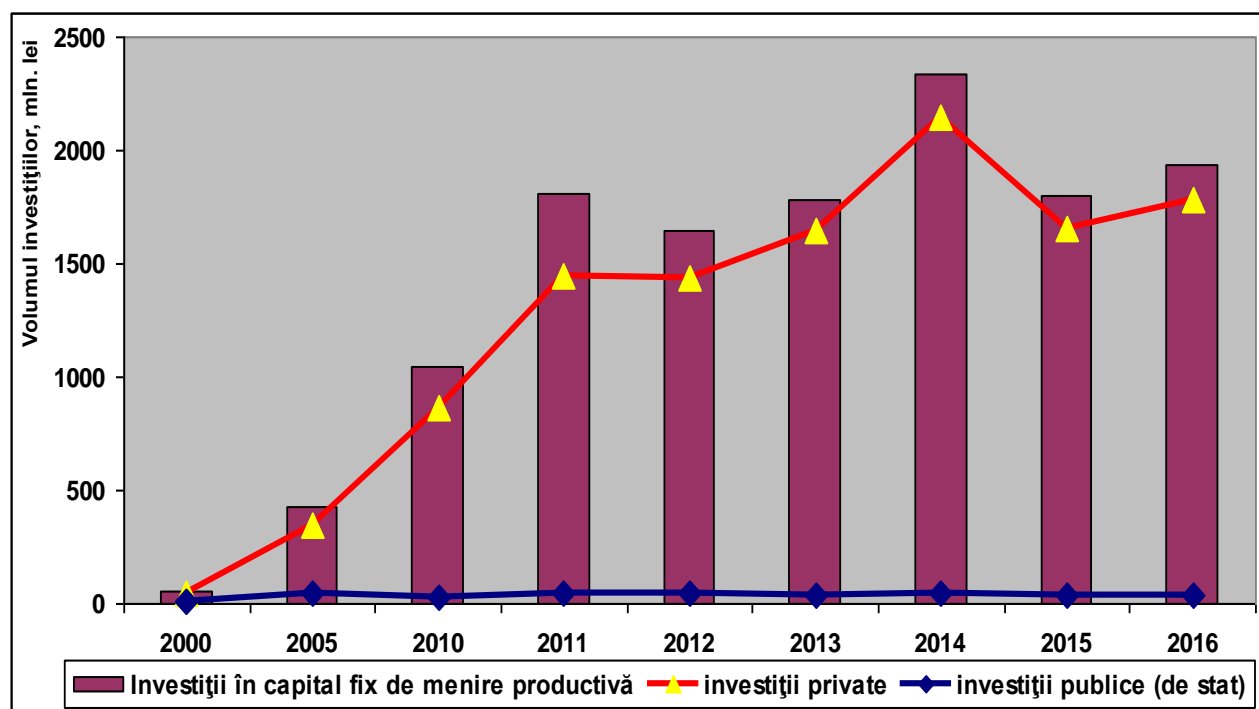

Figura 1. Dinamica investițiilor în capitalul fix de menire productivă în sectorul agricol al Republicii Moldova

Deci, creșterea volumului de investiții în agricultură autohtonă mai mult de 32,8 de ori într-o perioadă relativ scurtă de timp (anii 2000-2016) reprezintă o confirmare neîndoieală a faptului că proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, inclusiv asupra pământului agricol, a devenit un imbold major pe calea dezvoltării dinamice a acestui sector. În calitate de argumente suplimentare putem constata că în toată această perioadă (ultimii 16 ani) volumul investițiilor private a investitorilor locali a crescut și mai mult – de 38,5 de ori. În acest context merită să fie subliniat faptul creșterii spectaculoase a investițiilor străine în sectorul agricol al Republicii Moldova – de la simbolice 0,4 mln. lei în a.2000 până la 90,9 mln. lei în a.2016, adică mai mult de 227,25 de ori. Este de accentuat, că investiții străine în agricultura autohtonă au ajuns la acest nivel în pofida faptului că vânzarea terenurilor agricole investitorilor străini este întârziată prin acte legislative în vigoare.

Cu părere de rău, cât de optimistică n-ar fi statistica anterior evidențiată a tendințelor dezvoltării activității investiționale în agricultura autohtonă, rămâne de constatat că tot în acest domeniu de activitate economică pot fi evidențiate multe lacune și neajunsuri. Cele mai principale din ele sunt:

- o bună parte din investițiile efectuate au ca sursă de proveniență creditele bancare. Drept consecință datoriile (în primul rând – de lungă durată) a agenților economici din sectorul agrar au constituit la începutul a.2017 mai mult de 13,5 mlrd. lei sau 94,2 la sută față de venitul anual al acestora în anul precedent (a.2016).

- cu toate că volumul investițiilor este în permanentă creștere mai mult de 38,5 la sută din întreprinderi agricole permanent raportează că au finalizat activitatea agricolă anuală cu pagube.

- salariul mediu lunar al lucrătorilor, angajați în sectorul agrar, este cel mai mic față de alte ramuri și domenii de activitate economică, constituind în a.2016 abia 3300,4 lei sau 66,0 la sută în comparație de mărimea medie pe economia națională.

- abia o treime din volumul de investiții în sectorul agrar sunt direcționate spre procurarea activelor pe termen lung, inclusiv tehnicii agricole, mijloacelor de transport, utilajului etc. Restul constituie lucrări de construcții, de montaj, de îngrijire a plantațiilor până la înțrarea în rod etc.

Ca rezultat, după cum ne informează Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, din numărul total al exploatațiilor agricole (902214 un.) la data efectuării Recensământului General Agricol numai 687755 un sau 76,2 la sută au utilizat în procesul de producție mașini și echipamente. Tot din această sursă putem afla, că numărul total de tractoare de toate tipurile a constituit (în sectorul agricol autohton) 16064 unități din care 13398 (83,4%) sunt cu vechime de 10 ani și peste. Conform calculelor efectuate putem constata că suprafața medie de terenuri agricole intensiv prelucrate (pământul arabil plus plantații multianuale) în calcul la un tractor constituie 74,0 ha. Deci, fiind la nivelul normativelor existente de înzestrare tehnică a sectorului agrar din punctul cantitativ de vedere, din punctul calitativ această înzestrare, de fapt, a rămas mult în urmă. Situații analogice, după analiza efectuată, pot fi constatate la capitolul de:

- autocamioane	- total	4672 un.,	10 ani și peste	- 4216 un.	(90,2%)
- combine	- total	1652 un.,	10 ani și peste	- 1213 un.	(73,4%)
- semănători	- total	5139 un.,	10 ani și peste	- 3682 un.	(71,6%)
- cultivatoare	- total	7934 un.,	10 ani și peste	- 5981 un.	(75,4%)
- pluguri	- total	10099 un.,	10 ani și peste	- 7767 un.	(76,9%)
- alte mașini și echipamente agricole [2]	- total	3613 un.,	10 ani și peste	2748 un.	(76,1%)

Conform datelor statistice susmenționate, mai mult de ¾ din tehnică agricolă utilizată sunt de o vechime de 10 ani și peste. Faptul dat ne comunică, că majoritatea covârșitoare a tehnicii și utilajului agricol sunt, practic, fizic și moral uzate, corespunzător, cer să fie schimbate, fiind substituite de mijloacele tehnice noi, moderne și înalt productive.

Cu toate că această substituție stipulează necesitatea atragerii zeci de miliarde de lei suplimentare în calitate de investiții, ultimele vor fi eficiente din punctul economic de vedere. După cum arată analiza efectuată, în prezent ponderea lucrărilor de mecanizare constituie cea mai mare parte a costurilor normate de producție în sectorul agrar (tab. 2).

Costul normat al produselor agricole și ponderea lucrărilor de mecanizare în componența lor, a.2017

Denumirea produselor	Costul normat, total, lei/ha	inclusiv	
		lucrări de mecanizare, lei/ha	ponderea lucrărilor de mecanizare, %
Grâu de toamnă (recolta planificată – 35 q/ha)	8188,9	2590,3	31,6
Orz de toamnă (recolta planificată – 35 q/ha)	8385,1	2311,9	27,6
Porumb pentru boabe (recolta planificată – 40 q/ha)	8133,3	2493,1	30,7
Mazăre pentru boabe (recolta planificată – 20 q/ha)	9673,3	2676,0	27,7
Soia pentru boabe (recolta planificată – 15 q/ha)	9660,7	3080,4	31,9
Floare soarelui (recolta planificată – 20 q/ha)	9482,4	2778,2	29,3
Sfecla de zahăr (recolta planificată – 450 q/ha)	18266,8	3938,3	21,6
Porumb pentru siloz (recolta planificată – 150 q/ha)	6625,6	2217,2	33,5
Ierburi anuale pentru masa verde (recolta planificată – 150 q/ha)	4790,04	1753,51	36,6

Sursa: calculat de autor în baza datelor [3].

Conform calculelor efectuate aproximativ 1/3 din volumul total al costurilor normate, privind diferite produsele agricole, le constituie lucrări de mecanizare.

La rândul său, în majoritatea covârșitoare a lucrărilor de mecanizare costul reparațiilor tehnice împreună cu cheltuieli de uzură constituie în medie mai mult de 45,0 la sută (Anexa 1). Concomitent, din cauză tehnicii agricole excesiv uzate, sunt încălcate (de regulă) termenii de efectuare a lucrărilor agricole mecanizate, din care cauză rezultatele finale ale activității agricole în Republica Moldova sunt relativ și absolut mult mai mici în comparație cu țările industriale dezvoltate din vestul și centrul continentului European.

Concluzii și recomandări

1. Cu toate că volumul investițiilor în sectorul agricol autohton în ultimii ani a crescut considerabil mărimea lor absolută rămâne încă insuficientă pentru satisfacerea nevoilor acestui sector în tehnologii moderne, înalt productive și eficiente din punctul economic de vedere.

2. În calitate de criteriu cel mai important de evaluare adecvată a stării de lucru în sectorul agrar și spațiul rural în întregime poate fi luat exodul masiv al oamenilor tineri din satele moldovenești, rata scăzută de natalitate în spațiul rural și sporul negativ al mișcării naturale a populației în acest spațiu.

3. Fiind private ca un întreg, atât investiții insuficiente, cât și reducerea drastică a brațelor de muncă în spațiul rural, provoacă apariția insecurității alimentare a țării, creșterea accelerată a importului produselor alimentare, însoțite de micșorarea capacității de plată a locuitorilor satelor.

4. Cu scopul eliminării efectelor negative susmenționate este necesar de a redirecționa investițiile întreprinderilor industriale și a celor din domeniul comercial (ambele din ramurile agroalimentare) spre sectorul agrar, orientându-le, în primul rând, spre organizarea producției produselor agroalimentare cu valoarea adăugată sporită (sectorul zootehnic, legume, fructe, pomușoare etc.).

5. Alături de subvenționarea procesului investițional prin mecanismele și instrumentariul Agenției de Intervenții și Plăți în Agricultură (AIPA) este necesar de a introduce înlesniri privind plata impozitelor pe profit pentru structurile, menționate la punctul precedent (p.4) în măsură în care aceste profituri vor fi îndreptate spre investițiile în domeniile respective ale agriculturii autohtone.

Surse bibliografice

1. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova*, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, a.2017, pag. 326.
2. *Recensământul General Agricol*, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, a. 2011, vol. 1, p. 270.
3. BAJURA, T., STRATAN A. și alții. *Tarife de costuri în agricultură* (Ghid practic), Chișinău, INCE, 2017.

Anexa 1

Cheltuieli normate privind lucrări de mecanizare în sectorul agrar al Republicii Moldova (a. 2017), lei/ha

Denumirea operațiilor	Cheltuieli totale	din care:					
		Remunera rea muncii și contribuțiile, total	Inclusiv, remunerarea directă a muncii	Costul combustibi lului	Uzura	Reparațiile curente și deservire tehnică	Altele
1	2	3	4	5	6	7	8
Discuirea	247,46	12,26	10,17	124,17	52,30	50,62	8,11
Aratul	760,44	42,42	35,21	478,98	98,07	117,13	23,84
Cultivația totală	199,38	10,01	8,30	102,58	42,27	38,04	6,49
Boronirea	68,38	4,66	3,87	30,19	15,77	15,46	2,31
Tăvălugirea	73,08	4,15	3,44	29,80	15,83	20,93	2,38
Aratul în livezi	407,21	53,57	44,46	174,68	77,52	88,46	12,98
Aratul în vii	335,74	37,64	31,24	195,98	40,67	51,03	10,43
Semănatul	289,05	12,17	10,10	66,39	85,75	111,76	12,98
Cultivația între rânduri (porumb, floarea soarelui)	113,46	10,88	9,03	61,29	19,21	18,44	3,64
Lucrările de recoltare a culturilor spicoase	503,09	45,85	38,05	216,82	138,01	83,40	19,01
Stropitul culturilor de câmp	114,94	5,85	4,85	30,63	41,78	32,81	3,87
Administrarea îngrășămintelor	181,78	9,90	8,21	117,20	26,97	22,01	5,70
Plantarea răsădei de legume și tutun	1184,73	174,19	144,56	306,56	383,91	309,53	10,55
Plantarea cartofului	1443,46	146,84	121,86	860,37	219,51	171,23	45,52
Recoltarea porumbului pentru silos și masă verde	1105,33	77,90	64,65	310,39	384,26	295,13	37,65
Recoltarea ierburilor pentru masă verde și finaj	479,16	34,74	28,83	128,90	168,98	130,13	16,41